

RADOVAN PULKO: *RUSKO ZAMEJSTVO V SLOVENSKIH DEŽELAH*, Zgodovinsko društvo Kidričevo, 2018. Iz ruščine prevedel mag. Radovan Pulko, prof.

Ob koncu leta 2018 je v Kidričevem (Slovenija) izšla knjiga Radovana Pulka s slovenskim naslovom »Rusko zamejstvo v slovenskih deželah« (Russkie zarubežniki v slovenskih kraja – moj prevod, 369 strani s fotografijami).¹ Štejemo jo za dopolnjeno izdajo knjige »Ruska emigracija na Slovenskem 1921–1941«, ki je izšla leta 2004.

Prvo knjigo mi je R. Pulko poslal leta 2008, saj je šele takrat izvedel za moj naslov. Ta knjiga je govorila o ruskih organizacijah. V njej je R. Pulko omenjal tudi rusko sokolstvo, v knjigo pa je namestil kot ilustracijo znak ruskih skavtov, ne da bi o njih karkoli pisal. Prav tako je za NSNP – Nacionalno zvezo nove generacije, danes NTS (Народно-трудова́й союз россия́нских солида́ристов) navedel nekaj splošnih dejstev in namesto znaka NTS dodal znak Prvega ruskega kadetskega korpusa v Sarajevu. Ko mi je R. Pulko knjigo poslal, mi je tudi pisal, da mi bo hvaležen za pripombe in popravke.

Tako sva si začela dopisovati. V svojem drugem delu se avtor nekajkrat sklicuje na moja pisma. Zato, da bi lahko avtor pisal tudi o ruskih skavtih v Sloveniji, ki so tam tudi bili in katerih tam ni bilo, sem moral temeljito predelati. J. V. Kudrjašov, doktor zgodovinskih znanosti, profesor in dopisni član RAEN (Российская академия естественных наук) ter prvi prorek-

tor Pomorske državne univerze v Arhangelsku, avtor dela »Rusko skavtsko gibanje« (Arhangelsk, 2005, 539 strani, z ilustracijami) je na strani 215 napisal, da je bilo v Sloveniji 72 ruskih skavtov. Kolikor je znano meni, sta bila tam le dva skavta, katerih imena pa niso nikomur znana. Znano pa je, da sta prav ta dva ruska skavta v mestu Celje leta 1921 ustanovila prvo skavtsko družino, sicer ne rusko, ampak slovensko. Do takrat je v slovenskem glavnem mestu Ljubljana, po nemško Laibach, na gimnaziji, na kateri so predavali v nemškem jeziku, bil le oddelek avstrijskih pofadfinderjev (skavtov – stezosledcev). Številni Slovenci so mnenja, da sta bila ta dva neznana ruska skavta ustanovitelja slovenskega skavtizma. Moj članek, napisan posebej za R. Pulka, je bil objavljen v »Stranicy istorii russkogo razvedčestva-skavtizma«, št. 212, april 2018.

Na zadnji strani knjige iz leta 2004 je Radovan Pulko omenjen kot profesor zgodovine in geografije, ki je v šolskem letu 1996/97 ob delu študiral na mariborski univerzi in v letu 2003 diplomiral na temo »Organizacije ruskih emigrantov na Slovenskem 1921–1941«, napisane pod mentorstvom dr. Jerce Vodušek Starič. Diplomsko delo je leta 2004 izšlo v knjižni obliki (založnik Vojni muzej Logatec, 2004, 144 strani z ilustracijami).

Druga dopolnjena in popravljena izdaja je izšla po 14 letih vztrajnega dela. Menim, da bi moral avtor za to delo prejeti naziv doktorja zgodovinskih znanosti. Naziva sicer še ni dobil. Mislim pa, da je v znanstvenih krogih dovolj uveljavil svoje ime in zasluži vse

¹ Izvirnik objavljen v: Russkaja Žizn, Russian Life Since 1921, weekly newspaper, San Francisco, 8. 6. 2019.

priznanje. Delo je edinstvena zgodovina Rusov v Sloveniji. Do sedaj takšnega dela še ni bilo in zagotovo po njem takšnega dela tudi ne bo več.

Na strani 3 je avtor izrazil zahvalo za pomoč znamenitemu zgodovinarju ruske emigracije v Jugoslaviji Alekseju Arsenjevu, Slovenija je bila namreč do leta 1991 del Jugoslavije, in meni osebno. V poglavju 10.9 »Ruske mladinske organizacije v Sloveniji« je avtor obširno uporabljal vire, ki sem mu jih poslal pisane tako v slovenskem kot v ruskem jeziku. Poleg tega, da R. Pulko odlično obvlada ruski jezik, je imel tudi babico Rusinjo, ki je pri njem vzbudila zanimanje za rusko zgodovino in kulturo. V knjigi je tudi sklepna beseda v ruskem jeziku. V sklepni besedi, ki obsega tri strani, je zgoščena vsebina celotne knjige – vseh 369 strani. Dovolim si navesti samo najpomembnejše: »Po popisu prebivalstva v januarju 1921 je v Sloveniji živel 1630 Rusov. Glede na rezultat naslednjega popisa prebivalstva, objavljenega leta 1931, se je število oseb, katerih materin jezik je bila ruščina, zmanjšalo na 1350.« R. Pulko meni, da je v resnici ob začetku dvajsetih let XX. stoletja rusko govorečih v Sloveniji bilo dejansko nekoliko več. R. Pulko ne piše naključno »rusko govorečih« in ne »Rusov« saj so bile rekrutirane v Rusko armado generala Vrangla, ki so dobile zatočišče v Jugoslaviji v večini osebe ukrajinskega porekla. R. Pulko tudi omenja, da so v kraju Strnišče ob začetku leta 1921 bivali deli Krimskega in Donskega kadetskega korpusa, v obmejni službi pa je bil v teku okrog dveh let 3. konjeniški polk pod poveljstvom Ivana Glebova. Ko je jugoslovanska država sprejela ruske emigrante, je ob tem sklenila tu-

di modro odločitev, da so na mejo poslali ruske vojake, katerim je bila nujno potrebna kakršna koli zaposlitev. S tem so odrešili stotine Jugoslovanov nujno potrebne obmejne straže vzdolž celotne državne meje in jim tako omogočili vložiti vso energijo v obnovo med vojno uničene domovine.

V nadaljevanju R. Pulko polaga pozornost na ruske emigrante, ki so »odigrali zelo pomembno vlogo pri razvoju slovenske umetnosti. Tako je Boris Vladimirovič Putjata poleg svojih igralških dejavnosti v dramskem teatru v Ljubljani bil tudi mentor prvih slovenskih vrhunskih igralcev.« Vsem našim bralcem zagotovo ni znano, da je skoraj sočasno s prihodom ruskih umetnikov zaživel tudi kulturno življenje v slovenskem jeziku in da je slovensko gledališče v teh letih delalo svoje prve živahne korake. V nadaljevanju R. Pulko piše: »Pri razvoju slovenskega baleta so veliko vlogo odigrali ruski emigranti (navede jih poimensko). Prav tako je v Sloveniji bilo veliko ruskih glasbenikov ... V gledališčih so ruski emigranti bili zaposleni kot dirigenti, režiserji, scenografi in kostumografi ... Med najbolj izrazitimi deli se kažejo podobe Nikolaja Borisova v srbski pravoslavni cerkvi.« R. Pulko omenja tudi ruske učne ustanove »predšolske, osnovnošolske in srednješolske«. V vsej Sloveniji je bila le ena ruska realna gimnazija, in sicer v Ponovičih, ki se je kasneje preselila v grad Hrastovec. Ta gimnazija je imela tudi internat.

Prva slovenska univerza je bila ustanovljena leta 1919. R. Pulko piše: »Mnogi znameniti ruski profesorji so bili tam zaposleni že v prvih letih po njihovi ustanovitvi. Najbolj znani med njimi so bili: ugledni predavatelj eko-

nomije profesor Aleksander Dimitrijevič Bilimovič, bivši rektor Univerze Sv. Vladimirja v Kijevu, profesor Evgen Spektorski, profesor kazenskega prava, Aleksander Vasiljevič Maklecov, katerega se zaradi njegovih dosežkov smatra za očeta slovenske kriminologije.« Avtor omenja še mnoge druge. Med njimi grofico Praskovjo Sergejevno Uvarovo, nekdanjo predsednico Moskovskega arheološkega društva, ki je leta 1924 umrla v Dobrni.

Konec ruskega družbenega življenja v Sloveniji je povzročila vojna 1941–1945. Nekateri ruski emigranti so se takrat priključili Ruskemu zaščitnemu korpusu ali pa so odšli k partizanom. Svojo sklepno besedo R. Pulko zaključuje z besedami: »Del ruske emigracije je zapustil Slovenijo iz strahu pred komunističnim režimom v Jugoslaviji. V času konflikta med komunistično partijo Sovjetske zveze in Komunistično partijo Jugoslavije v zvezi z resolucijo informbiroja so bili mnogi ruski emigranti s strani oblasti osumljeni protidržavnega delovanja. Nekatere izmed njih so zaprli v zloglasno jugoslovansko taborišče »Goli otok«. Ne glede na to, da so bili ruski emigranti v glavnem lojalni državljani socialistične Jugoslavije, so se zelo bali za svoja življenja in varnost svojih najbližjih. Te strahove so prenesli tudi na potomce in mnogi izmed njih se jih niso rešili niti do današnjih dni.«

Knjiga R. Pulka je rezultat skoraj 20-letnega dela na področju zgodovine Rusov v Sloveniji in avtor si zasluži pohvalo ne le slovenskih zgodovinarjev,

ampak tudi ruskih ljudi. Knjiga je vredna vse pohvale, čeprav je v njej možno najti tudi nekaj belih lis. Ni avtorjeva krivda, da so bili nekateri dokumenti uničeni med vojno in v povojnem komunističnem režimu. Raziskava se nadaljuje in avtorju želimo veliko uspeha.

Rostislav Polchaninov

MILENA KOKOL – ALEKSANDER PURGAJ: IVAN ROŠKAR, NARODNI POLITIK IZ SLOVENSКИH GORIC. Lektorirala Mateja Nudl, naslovnica Katarina Šuster, oblikovanje in prelom Kreativna Pika Lenart, Občina Sveti Jurij v Slovenski goricah, 2019, 222. str., 1000 izvodov

Ivan Roškar, politik, župan in umni gospodar, se je rodil kot nezakonski sin materi Amaliji Roškar in očetu Juriju Knupležu 8. aprila 1860 na Malni, umrl pa je 23. maja 1933 v Jurovskem Dolu v Slovenskih goricah. Po končani domači osnovni šoli v času nadučitelja Matije Rajšpa je mladi Roškar kljub bistrosti in nadarjenosti odšel v uk v mesto Wagnitz pri Feldkirchnu na Štajerskem.¹ Tam je dodobra spoznal napredno kmetijstvo in kmetovanje in se seznanil tudi z družbeno-kulturnim utripom tega dela Štajerske. Bil je izredno radoveden in uka žejen mladenič in se je dobro naučil nemški knjižni jezik. Nemščino je obvladal govorno

¹ Ne poznamo razlogov, zakaj ga niso poslali na šolanje ali v Maribor ali v Gradec. Nadarjenega učenca Roškarja je namreč tudi kaplan Franc Švarc prepoznal kot izredno obetavnega mladeniča in ga je navduševal za branje knjig.